

УДК 338.43.01

О. В. Мороз,

д. е. н., професор, професор кафедри менеджменту та моделювання в економіці,
Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця

В. М. Семцов,

к. е. н., доцент кафедри фінанси і кредит, Вінницький навчально-науковий інститут
економіки Тернопільського національного економічного університету, м. Вінниця

Г. С. Кукель,

к. е. н., Вінницький кооперативний інститут, м. Вінниця

ЕКОНОМІЧНЕ ПІДГРУНТЯ І СУЧАСНИЙ ЗМІСТ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ ДИНАМІКИ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНИ

O. Moroz,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Management
and Simulation in Economy, Vinnytsia national technical university, Vinnytsa

V. Semtsov,

PhD (Economics), Associate Professor, Department of finance and credit

Vinnytsa research institute of Economics Ternopil National Economic University, Vinnytsa

G. Kukel,

PhD (Economics), Vinnytsia cooperative institute, Vinnytsa

ECONOMIC AND CURRENT CONTENTS BACKGROUND ORGANIZATIONAL DYNAMICS AGRIBUSINESS UKRAINE

Статтю присвячено аналізу тенденцій щодо організаційної динаміки в аграрному секторі економіки України. Проаналізовано основні проблеми та складності стосовно проведення оцінювання ефективності функціонування груп аграрного бізнесу. Ідентифіковано пропорції між окремими організаційними групами сільськогосподарських агентів ринку, а також визначено основні структурні показники діяльності в сфері сільського, лісового, та рибного господарства (на прикладі Вінниччини). Детально розглянуто особливості реформування аграрного сектору економіки. Продемонстровано окремі недоліки державного регулювання аграрного сектору економіки. Встановлено, що особливої уваги та удосконалення потребує система обліку агентів ринку з метою запобігання виникнення неспостережуваних економічних процесів.

Авторами запропоновано типізацію організаційних груп аграрного бізнесу через призму формалізації доступних для суспільного моніторингу кількісних показників. При цьому головним критерієм, за яким має здійснюватися організаційна диференціація, повинен бути показник загальної площі землекористування.

This article analyzes trends in organizational dynamics in the agricultural sector of Ukraine. The basic problems and difficulty in conducting the evaluation efficiency of agribusiness groups. Identified proportions between different organizational groups, agricultural agent market as well as the basic structural performance in the field of agriculture, forestry and fisheries (for example Vinnytsia region). In detail the features of reforming the agricultural sector. Demonstrated some shortcomings of state regulation of the agricultural sector. Found that special attention needs and improving the accounting system agents market to prevent unobservable economic processes.

The authors suggested typing organizational groups agribusiness formalize the light available for public monitoring of quantitative indicators. Thus, the main criterion by which the organization should be differentiation should be an indicator of the total area of land use.

Ключові слова: аграрний сектор, реформи, неспостережувані процеси, підприємство, продукція, державне регулювання.

Key words: agricultural sector, reforms, unobservable processes, company, products, government regulation.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Особливістю трансформаційних процесів в аграрному секторі України стало, з одного боку, значне збільшення виробництва, а з іншо-

го — поява цілої низки галузевих проблем розвитку, що обумовлені суперечливими тенденціями щодо економічних і соціальних наслідків реформування. При цьому вітчизняне сільсько-

господарське виробництво набуло нових структурно-організаційних форм. З огляду на це завдання коректного оцінювання факторів галузевого соціально-економічного зростання та відповідних обмежень набувають нової актуальності. До таких факторів слід віднести організаційну динаміку як безпосередній наслідок реформ та, водночас, фактор галузевої ефективності. Реформи у галузі відбувалися на фоні докорінної зміни організаційної структури вітчизняного сільського господарства, у т.ч. зміни функцій, розмірів та принципів діяльності окремих груп аграрного бізнесу. З огляду на зазначене, вивчення цих процесів має важливе теоретичне і прикладне значення.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання висвітлення суті галузевих організаційних трансформацій як одного з основних результатів реформи активно досліджуються. Безпосередньо питання організаційних основ результативності діяльності аграрного бізнесу в Україні на сучасному етапі розвитку економіки вивчалися такими науковцями, як В. Андрійчук [1], В. Дієсперов [2], О. Бородіна [3], М. Кропивко [4—6], А. Данкевич [7-9], Г. Черевко [10] та ін. Як свідчить аналіз цих праць, поширеними залишаються різні точки зору на статистику організаційної динаміки і діяльності у галузі, у т.ч. діаметральні оцінювання перспектив даної групи бізнесу; при цьому відсутнє одностайне розуміння серед науковців та практиків у питанні до того, які організаційні типи слід відносити і за якими якісними чи кількісними параметрами до малих, середніх та великих (агрохолдингів) підприємств; було також зроблено висновок про те, що розходження щодо критеріїв класифікації є настільки значними, що унеможливають проведення коректного аналізу ситуації.

Так, за даними М. Кропивка [4—5], нині у сільському господарстві України є близько 5,6 млн діючих господарських формувань, у т.ч. 4,4 млн малотоварних особистих господарств, де задіяно 12 млн осіб та виробляється близько 48 % сільськогосподарської продукції. При цьому підкреслено, що це співвідношення відповідає практиці країн з розвинутою ринковою соціально спрямованою економікою. Проте така констатація не розкриває суті грандіозних і фундаментальних за своїм змістом організаційних змін у вітчизняному сільському господарстві.

Детальне аналізування наукових джерел із зазначених питань переконує про наступне:

1) необхідне масштабне економічне аналізування реальних економічних процесів, обумовлених діяльністю різних груп сільськогосподарських підприємств, насамперед щодо великих підприємств; 2) існують підстави для критичного оцінювання поширених методичних підходів до класифікації та визначення типу сільськогосподарських підприємств.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою дослідження є здійснення огляду основних тенденцій щодо організаційної динаміки в сільському господарстві України та представлення авторської позиції щодо методики диференціації окремих організаційних груп аграрного бізнесу.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Насамперед хотіли б акцентувати увагу на відсутності на нинішній час в Україні моніторингу як за структурною організаційною динамікою у сільському господарстві, так і за функціональною результативністю аграрного бізнесу. З огляду на зазначене наша позиція полягає у визнанні — як більш коректного — поняття "великого аграрного бізнесу" (ВАБ), де запропоновано головним критерієм класифікації розглядати показник землекористування. Кількісну інтерпретацію відповідного показника запропоновано за принципом регіонального орієнтування на розмір середньої сільської території. Відповідно градації агроформування малого (МАБ), середнього (САБ) та великого аграрного бізнесу (ВАБ) повинні відштовхуватися від цих показників. Демонстрацію зазначеного здійснено на прикладі Вінницької області.

Так, за статистичними даними [11—13], в сільському господарстві Вінниччини на початок 2015 р. функціонувало 2340 агроформувань, у т.ч. 399 — господарських товариств, 196 — приватних підприємств, 40 — виробничих кооперативів, 1612 — ФГ, 9 — державних підприємств. В останні роки мала місце тенденція збільшення кількості ФГ та зменшення — виробничих кооперативів. Однак слід зазначити, що до реєстру податкових органів області на 2014 р. було внесено 1846 підприємств. Різниця може бути пояснена наявністю достатньо значної групи т. з. незвітуючих підприємств, частка яких досягає 20 %, а також неспостережуваними процесами, що активно відбуваються в аграрному секторі економіки. За тими ж джерелами площа сільгоспугідь підприємств співвідноситься як 1256,7 тис. га і 1172,9 тис. га. Таким чином, на 20% незвітуючих підприємств (496 од.) припадало 83,8 тис. га.

Водночас на 2016 р. по Вінницькій області налічувалося 1457 сільських населених пунктів, де середній розмір сільгоспугідь у такому пункті становить — за загальним обсягом сільгоспугідь по області у 2014,7 тис. га — 1383 га. Звідси розмір середнього аграрного бізнесу (САБ) відштовхується від цієї кількісної межі (т.з. принцип "1 село — 1 підприємство"). Узагальнюючи, це означає, що на території 1 села функціонуватиме декілька малих агроформувань (МАБ) чи 1 середнє підприємство, тоді як велике агроформування (ВАБ) буде віднесене до такого у разі, коли охоплюватиме площу сільгоспугідь, яке перевищує середній розмір 1 сільської території регіону. В цьому разі знову ж виникає питання чіткого визначення кількісних меж землекористування як критерію класифікації суб'єктів аграрного бізнесу.

Зазначений аспект повинен, як вважаємо, враховувати особливості традиційної статистичної звітності, де організаційне групування передбачено, наприклад, у [11—13], в межах: до 5 га, 5,1—10,0 га, 101,0 — 500,0 га, 501,0—1000,0 га, 1001,0—2000,0 га, 2001,0—3000,0 га і далі. Звідси запропоновано, що підприємства з розміром землекористування до 500 га слід відносити до малого, від 501,0 до 2000,0 га — до середнього, від 2001,0 га — до великого аграрного бізнесу. Таким чином може бути досягнуто узгодження між реальним показником розміру середньої сільської території у регіоні та поширеними статистичними межами градацій, де показник 1383 га математично найбільш тяжіє до граничного показника 2000 га.

Підкреслюємо регіональний аспект підходу. Згідно з яким, граничні межі агроформувань будуть значно меншими у Західній Україні і, навпаки, значно вищими — в Степу, проте це є виправданим з огляду на реальний стан сільського господарства і землекористування у тих чи інших умовах.

Використання зазначеного підходу при визначенні динаміки різних груп аграрного бізнесу може мати наступну інтерпретацію. Так, аналізування статистичних даних по Україні за 2009—2014 рр. [14—16] засвідчило тенденцію усталеності пропорцій. Не зважаючи на чисельну перевагу — 70—71% від загальної кількості — групи малих агроформувань (до 500,0 га), їхня частка на ринку оренди землі була найменшою, склавши показник близько 13%. Частка середніх агроформувань (501,0—2000,0 га) складала більше 9% від загальної кількості та більше 25% — від загального показника зем-

Таблиця 1. Динаміка діючих сільськогосподарських підприємств України за розміром сільгоспугідь

Групи підприємств	Рік	% від загальної кількості*	% від загальної кількості сільгоспугідь підприємств
0,1-500,0 га	2009	71,7	13,1
	2010	71,6	12,7
	2011	71,6	12,8
	2012	70,9	12,6
	2013	70,8	12,9
	2014	70,5	12,8
	2015	70,3	12,9
501,0-2000,0 га	2009	9,7	27,8
	2010	9,4	26,6
	2011	9,1	25,6
	2012	9,2	25,4
	2013	9,4	25,5
	2014	9,5	25,8
	2015	9,6	26,0
2001,0 і більше	2009	4,1	59,1
	2010	5,4	60,7
	2011	5,3	61,6
	2012	5,2	62,0
	2013	5,2	61,6
	2014	5,1	61,4
	2015	5,1	61,1

Примітка: * — без підприємств, які не використовували сільгоспугіддя.

Джерело: статистична звітність за відповідні роки.

лекористування. Натомість частка ВАБ була чисельно найменшою (близько 5%), проте визначала характер землекористування, перевищуючи 60% бар'єр цього показника (табл. 1). Якщо ж брати до уваги суб'єкти аграрного бізнесу із розмірами більше 10 000 га, то їхня частка впродовж зазначеного періоду становила близько 0,3% та близько 16% на ринку оренди землі. Вказані дані свідчать, що найбільша частка землі — близько 45% — використовувалася господарствами із показниками землекористування від 2001,0 до 10 000,0 га, у т.ч. близько 40% — агроформуваннями від 2 до 7 тис. га сільгоспугідь, тобто саме тих організаційних типів, що визначали характер господарювання у колишньому СРСР і які ніяк не вважалися надвеликими, а дорівнювали найчастіше розміру середнього колгоспу чи невеликого радгоспу.

Використання авторського підходу до класифікації по області надало на початок 2015 р. наступне співвідношення: частка МАБ (0,1—500,0 га) — близько 75% (за кількістю суб'єктів) та близько 12% за площею сільгоспугідь; частка середнього (501,0—2000,0 га) — відповідно до 13,5% та близько 30%; частка великого аграрного бізнесу (більше 2000,0 га) — відповідно близько 6% та 58%; натомість частка агроформувань із розміром землекористування більше 10 тис. га у Вінницькій області складала близь-

Таблиця 2. Пропорції між окремими організаційними групами аграрного бізнесу, 2015 р.

Групи підприємств	Частка підприємств*, %	Частка сільгоспугідь у землекористуванні по с.-г. підприємствам, %	Частка сільгоспугідь у землекористуванні по відповідній адміністративній території загалом, %
Жмеринський район Вінницької області			
МАБ	32,0	9,0	7,0
САБ	48,0	25,0	18,0
ВАБ	20,0	66,0	48,0
Крижопільський район Вінницької області			
ПМАБ	95,0	19,0	15,0
САБ	3,4	8,0	6,0
ВАБ	1,6	73,0	58,0
Вінницька область			
МАБ	75,0	12,0	7,2
САБ	13,5	30,0	17,4
ВАБ	6,0	58,0	34,0
В середньому по Україні			
МАБ	70,3	12,9	7,5
САБ	9,6	26,0	15,5
ВАБ	5,1	61,1	37,5

Примітка: * — с.-г. підприємства, що використовували сільгоспугіддя.

ко 0,6% за чисельністю та близько 21% — за землекористуванням (табл. 2—3). При цьому слід окремо зазначити відмінності в окремих адміністративних районах області. Так, як бачимо (табл. 2), пропорції між групами малого, середнього та великого бізнесів у Жмеринському та Крижопільському районах істотно відрізнялися. Мова йде не тільки про кількісні співвідношення. Так, у Жмеринському районі кількість великих агроформувань була у декілька разів вищою, проте частка землі, яка знаходилася в обробітку — значно меншою.

Проте, за наявності таких достатньо істотних відмінностей загалом на ринку домінували нечисельні великі агроформування на всіх ієрархічних адміністративних рівнях. Слід окремо зазначити те, що існують певні розходження у даних з органів статистики та інших державних установ, що повинно враховуватися при аналізованні. Про відмінності у кількості підприємств по області повідомлялося вище. Проте необхідно підкреслити наявність принципово однакових співвідношень у досліджу-

ваних показниках. Так, частка агроформувань МАБ складала 77%, САБ — до 16%, ВАБ — до 7%, що загалом відповідає показникам по країні (табл. 2).

Дані свідчать, що для ВАБ (більше 2 тис. га) найбільшою була частка агроформувань із землекористуванням від 2 тис. до 6 тис. га (до 50% на ринку оренди землі та 82% за чисельністю). Таким чином, до останнього часу домінували суботи аграрного бізнесу, які за розмірами були тотожні до колгоспів колишньої УРСР. Знову ж таки, не зважаючи на чисельне домінування малих агроформувань (більше 77%), їхня частка у землекористуванні була найменшою і не перевищувала 7%. Це дозволяє зробити

висновки про те, що ринкові реформи у галузі відбувалися на фоні загальної тенденції збереження великого за розмірами господарювання.

Співвідношення показників, що характеризують частку окремих організаційних груп агробізнесу, наведено у табл. 3—5.

Так, за регіональними статистичними даними по Вінницькій області можна зробити висновки про тенденції стабілізації кількості та частки великих підприємств (на рівні 0,1%), деяке зменшення кількості середніх підприємств (з 213 до 181 од. або з 10,7% до 7,6%), зростання кількості та частки малих підприємств (з 1906 до 2266 од. або з 89,2% до 92,3%). В свою чергу, зросла кількість мікропідприємств — з 1674 до 2001 од. або на 20 %, при цьому їхня частка загалом дещо зросла — з 79,0% до 80,0%. В цілому загальна кількість підприємств у галузі коливалася: зменшення даного показника припало на 2011 р. (на 8% у порівнянні із попереднім роком) та починаючи із 2013 р. (на 5% за період 2013—2015 рр.). При цьому загалом співвідношення між підприємствами і фізичними

особами-підприємцями складало близько 2:1 (див. табл. 3).

Звертаємо увагу на тому, що у даному разі наведено дані за поділом підприємств на великі, середні та малі, у т. ч. мікропідприємства за інтерпретацією Головного управління статистики у Вінницькій області [11—13]. Цим можна пояснити відмінності стосовно даних, за авторським підходом до класифікації суб'єктів агро-

Таблиця 3. Основні структурні показники діяльності у сфері сільського, лісового та рибного господарства (на прикладі Вінницької обл.)

Роки	Кількість підприємств, од.				
	Усього	великі підприємства	середні підприємства	малі підприємства	
				усього	з них мікропідприємства
2010	2120	1	213	1906	1674
2011	1954	2	210	1742	1435
2012	2269	2	208	2059	1758
2013	2467	3	186	2278	1973
2014	2411	3	184	2224	1998
2015	2350	3	181	2266	2001

Джерело: Статистичний щорічник Вінниччини за 2015 р. [13, с. 324].

бізнесу. Слід, тим не менше, відзначити достатньо близькі відносні пропорції між організаційними групами в обох випадках.

У сільськогосподарських підприємствах працювало близько 46% працівників, у т.ч. на великих підприємствах — близько 7,5% працівників, на середніх — 24,6%, на малих — 13,9%, у т.ч. на мікропідприємствах — 4,6% працівників. Водночас за зазначеного співвідношення на великих підприємствах вироблялося 26—29% продукції, середніх — 44—51%, малих — 23—27%, у т.ч. мікропідприємствах — близько 8% продукції (див. табл. 4—5). Отже, індекс співвідношення між часткою виробленою продукції та працівників на підприємствах різних груп засвідчив про визначальну роль великого аграрного бізнесу (1,7:1) у створення валового регіонального продукту (ВРП) на відміну від середнього (0,9:1) та малого (0,8:1), що також може розглядатися в якості фонового підтвердження гіпотези про визнання функціональної ролі фактору розміру підприємства (за критерієм земельних активів). Водночас дані щодо динаміки у часі були скоріше суперечливими: можна стверджувати про незначна зростання ролі малого бізнесу.

ВИСНОВКИ

З огляду на достатньо суперечливі класифікації у сфері сільськогосподарського виробництва, запропоновано — як більш коректне — поняття "великий (середній, малий) аграрний бізнес", де головним критерієм організаційної диференціації повинен бути показник землекористування. Кількісну інтерпретацію відповідного показника запропоновано за принципом регіонального орієнтування на розмір середньої сільської території. Відповідно градації малого, середнього та великого аграрного бізнесу повинні відштовхуватися від цих показників, де для зони Лісо-степу обґрунтовано відповідні межі 0—500 га; 500—2000 га та більше 2000 га. Такий підхід слід розглядати як систему типізації організаційних груп аграрного бізнесу через формалізацію доступних для суспільного моніто-

Таблиця 4. Основні структурні показники діяльності у сфері сільського, лісового та рибного господарства (на прикладі Вінницької області)

Роки	Обсяг реалізованої продукції (товарів і послуг), млн грн.				
	Усього	великі підприємства	середні підприємства	малі підприємства	
				усього	з них мікропідприємства
2010	5373,5	1567,5	2742,1	1063,9	523,3
2011	8253,3	2308,6	3922,0	2022,7	548,6
2012	9829,1	2777,4	4059,9	2991,8	864,5
2013	11240,3	3295,2	4951,6	2993,5	944,3
2014	12345,1	3340,7	6005,4	2999,0	976,5
2015	12950,7	3401,8	6547,4	3001,5	988,1

Джерело: Статистичний щорічник Вінниччини за 2015 р. [13, с. 324].

Таблиця 5. Основні структурні показники діяльності у сфері сільського, лісового та рибного господарства (на прикладі Вінницької області)

Роки	Обсяг реалізованої продукції (товарів і послуг), млн грн.				
	усього	великі підприємства	середні підприємства	малі підприємства	
				усього	з них мікропідприємства
2010	100,0	29,2	51,0	19,8	9,8
2011	100,0	28,0	47,5	24,5	6,6
2012	100,0	28,2	41,4	30,4	8,8
2013	100,0	29,3	44,1	26,6	8,4
2014	100,0	27,1	48,6	24,3	7,9
2015	100,0	26,3	50,5	23,2	7,6

Джерело: математична обробка даних таблиць 3—4.

рингу кількісних показників. Цей підхід, у свою чергу, потребує доповнення системою аналізування безпосередніх результатів діяльності. В цей спосіб обґрунтовано доцільність поєднання формальної (за показником землекористування) та сутнісною — (за функціональною результативністю діяльністю) систем оцінювання та типізації аграрного бізнесу.

Якщо ж акцентувати уваги на ролі фактору організаційної динаміки у галузі в цілому, то слід зазначити, що ринкові реформи у галузі відбувалися на фоні загальної тенденції збереження великого за розмірами господарювання аграрного бізнесу.

Література:

1. Андрійчук В.Г. Надконцентрація агропромислового виробництва і земельних ресурсів та її наслідки / В.Г. Андрійчук // Економіка АПК. — 2009. — № 2. — С. 3—9.
2. Дієсперов В.С. Еволюція сільськогосподарських підприємств / В.С. Дієсперов. — К.: ННЦ ІАЕ, 2013. — 290 с.
3. Бородин Е. Какая модель агросектора нужна Украине? / Е. Бородин, И. Прокопа // Зеркало недели. — 2012. — № 18. — С. 1—8.
4. Кропивко М.Ф. Підвищення конкурентоспроможності та соціальної спрямованості АПВ

на основі розвитку кластерних систем / М.Ф. Кропивко // Економіка АПК. — 2013. — № 3. — С. 3—15.

5. Кропивко М.Ф. Про інтегровані аграрні формування та перспективи їх розвитку в Україні / М.Ф. Кропивко // Матер. загальних зборів Відділення аграрної економіки і продовольства НААН, 2014. — 38 с.

6. Розвиток аграрних холдингових формувань та заходи з посилення соціальної спрямованості їхньої діяльності / За ред. М.Ф. Кропивка. — К.: ННЦ ІАЕ, 2013. — 38 с.

7. Данкевич А.Є. Передумови та основні принципи розвитку агрохолдингів / А.Є. Данкевич // Економіка АПК. — 2011. — № 5. — С. 139—147.

8. Данкевич А.Є. Вплив розмірів землеористувань на рівень виробництва / А.Є. Данкевич // Економіка АПК. — 2011. — № 9. — С. 29—33.

9. Данкевич А.Є. Організаційно-економічні складові раціонального господарювання / А.Є. Данкевич // Економіка АПК. — 2011. — № 6. — С. 22—27.

10. Черевко Г. Агрохолдинги в агробізнесі України: шанси і загрози / Г. Черевко, А. Колодій // Аграрна економіка. — 2012. — Т. 5. — № 3—4. — С. 3—9.

11. Статистичний щорічник Вінниччини за 2010 рік: Державний комітет статистики України, Головне управління статистики у Вінницькій області. — Вінниця: ГУС, 2011. — 618 с.

12. Статистичний щорічник Вінниччини за 2013 рік: Державний комітет статистики України, Головне управління статистики у Вінницькій області. — Вінниця: ГУС, 2014. — 619 с.

13. Статистичний щорічник Вінниччини за 2015 рік: Державний комітет статистики України, Головне управління статистики у Вінницькій області. — Вінниця: ГУС, 2016. — 621 с.

14. Статистичний збірник: Сільське господарство України. — К.: Державна служба статистики, 2009. — 567 с.

15. Статистичний збірник: Сільське господарство України. — К.: Державна служба статистики, 2013. — 534 с.

16. Статистичний щорічник України за 2014 р. — К.: Техніка, 2015. — 623 с.

References:

1. Andriychuk, V.H. (2009), "Overconcentration agro-industrial production and land resources and its implications", *Ekonomika APK*, vol. 2, pp. 3—9.

2. Diiesperov, V.S. (2013), *Evolutsiia sil's'ko-hospodars'kykh pidpriemstv* [Evolution agricultural enterprises], NNTs IAE, Kyiv, Ukraine.

3. Borodyna, O. Prokopa, I. (2012), "What model of an agricultural sector is needed for Ukraine?", *Zerkalo nedely*, vol.18, pp. 1—8.

4. Kropyvko, M. F. (2013), "Increasing competitiveness and social orientation of DLC-based cluster systems", *Ekonomika APK*, vol.3, pp. 3—15.

5. Kropyvko, M. F. (2014), *Pro intehrovani ahrarni formuvannia ta perspektyvy ikh rozvytku v Ukraini* [On integrated agricultural development and prospects of their development in Ukraine], *Mater. zahal'nykh zboriv Viddilennia ahrarnoi ekonomiky i prodovol'stva NAAN*, Kyiv, Ukraine.

6. Kropyvko, M. F. (2013), *Rozvytok ahrarnykh kholdynhovykh formuvan' ta zakhody z posylennia sotsial'noi spriamovanosti ikhn'oi diial'nosti* [Development of the agricultural holding units and measures to enhance social orientation of their activities], *NNTs IAE*, Kyiv, Ukraine.

7. Dankevych, A.Y. (2011), "Background and basic principles of agricultural holdings", *Ekonomika APK*, vol. 5, pp. 139—147.

8. Dankevych, A.Y. (2011), "Effect sizes tenure at production level", *Ekonomika APK*, vol. 9, pp. 29—33.

9. Dankevych, A.Y. (2011), "Organizational and economic components of rational housekeeping", *Ekonomika APK*, vol. 6, pp. 22—27.

10. Cherevko, H.V. (2012), "Agroholdings in Ukraine agribusiness: opportunities and threats", *Ahrarna ekonomika*, vol. 5, no. 3—4, pp. 3—9.

11. State Statistics Committee of Ukraine (2011), *Statystychnyj schorichnyk Vynnychchyny za 2010 rik* [Statistical Yearbook of Vinnitsa for 2010], *Holovne upravlinnia statystyky u Vynnyts'kij oblasti*, Vinnitsa, Ukraine.

12. State Statistics Committee of Ukraine (2014), *Statystychnyj schorichnyk Vynnychchyny za 2013 rik* [Statistical Yearbook of Vinnitsa for 2013], *Holovne upravlinnia statystyky u Vynnyts'kij oblasti*, Vinnitsa, Ukraine.

13. State Statistics Committee of Ukraine (2016), *Statystychnyj schorichnyk Vynnychchyny za 2015 rik* [Statistical Yearbook of Vinnitsa for 2015], *Holovne upravlinnia statystyky u Vynnyts'kij oblasti*, Vinnitsa, Ukraine.

14. State Statistics Service of Ukraine (2009), "Sil's'ke hospodarstvo Ukrainy. Statystychnyj zbirnyk" [Agricultural Ukraine. Statistical yearbook], *Derzhkomstat*, Kyiv, Ukraine.

15. State Statistics Service of Ukraine (2013), "Sil's'ke hospodarstvo Ukrainy. Statystychnyj zbirnyk" [Agricultural Ukraine. Statistical yearbook], *Derzhkomstat*, Kyiv, Ukraine.

16. *Statystychnyj schorichnyk Ukrainy za 2014 rik* (2015), [State Statistics Service of Ukraine], *Tekhnika*, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 07.06.2017 р.